

לבעית הכרונולוגיה של חירם מלך צור

מאת
יעקב לינור

תחילתו של האלף הראשון לפסה"נ עומדת בסימן עלייתה של מדינת הצורים והתבססותה כאימפריה ימית גדולה (1). בתקופה זו שלטה העיר צור במרחבי הים התיכון והשפעתה פשטה מן החוף הפיניקי ועד לספרד. בפרק אחד של ימי גדולתה, עמדה צור בקשרים הדוקים עם מלכות ישראל, שתפשה לתקופה קצרה את ההגמוניה בתוך ארצות הקשת הפוריה, עקב רפיון של מדינות הפרת והיאור. קשרי ישראל עם צור גברו בייחוד בימי שלטונו של חירם הראשון (2), הם ימי דויד ושלמה. צור הוסיפה לשגשג גם לאחר מלכות חירם, ופעולותיה היישוביות הגיעו לשיאן עם ייסודה של קרת-חדשת, בסופה של המאה הט' לפסה"נ. כנגד זה הלכה וירדה המדינה הישראלית, שבסיסה הכלכלי לא היה מוצק כלל ועיקר. פעולות הבנייה והביצור הנרחבות של שלמה הזקיקו אותו לעזרתה הכספית והטכנית של מדינת הצורים. ועל-ידי כך גברה והלכה תלותה של ישראל בצור שכנתה העשירה. מרכז הכובד בשותפות שבין צור לישראל עבר אל הצורים, ומעשה מסירתן של עשרים עיר בארץ כְּבֹול לידי חירם (3), במחצית השנייה של ימי מלכות שלמה,

(1) עיי' בייחוד: W. F. Albright, *The Role of the Canaanites in the History of Civilization*, Leland Volume, Menasha 1942, pp. 11—50; O. Eissfeldt, Pauly—Wissowa VII A2 (1943), pp. 1883 ff.

(2) היום ידועים עוד שני מלכי צור שנקראו בשם חירם. אחד מהם נמנה באנאלים האשוריים בין מגישי המס לתגלתפלאסר השלישי, על-ידי מנחם מלך ישראל ואחזים ממלכי סוריה (ועיי' *Luckenbill AR I*, pp. 276 f.). קערת הנחושת שנמצאה בקיפרוס ועליה כתובת-הקדשה לבעל לבנון מאת סוכן קרת-חדשת (שבקיפרוס) עבד חירם מלך צידוניה (עיי' סלושץ, אוצר הכתובות, עמ' 67) יש לייחסה לזמנו של חירם זה (עיי' ב. מייזלר, הכתובות הפיניקיות מגבל, לשוננו י"ד (תש"י) עמ' 179). לפי יוסף בן מתתיהו (נגד אפיון א', כ"א) נקרא גם מלך צור שמלך בזמן הכיבוש הפרסי בשם חירם.

(3) מל"א ט', י"א—י"ג. מחבר ספר דבה"י (דה"ב, ח', ב') מביא ידיעה זו בצורת הפוכה כאילו נתן חירם את הערים לשלמה, ואין לייחס ערך היסטורי לדבריו, שנאמרו כנראה מתוך מגמתו להאדיר את דמותה של מלכות שלמה. נז'ת אינו חולק ערך היסטורי גם לידיעה שבספר מלכים ומניח שיסודה בהסבר איטיולוגי של השם כבול (N. Noth, *Geschichte Israels*).

מציין את תחילת ירידתה של הממלכה הישראלית המאוחדת. מכאן ואילך ניטל הבסיס ליחסי-גומלין בין ישראל לצור. אמנם בימי שושלת בית עמרי נתחדשה ההתקרבות בין צור לישראל, אבל טיבם של קשרים אלה שונה בכולו מיחסי שלמה וחירם. בימי בית עמרי ברורה זיקתה של ישראל לצור; סימנים מובהקים לזיקה זו נישואי אחאב לבתו של אתבעל מלך צידונים (מל"א, ט"ז, ל"א), והפצת הפולחן הצורי בישראל, שהיתה בו משום סכנה חמורה לעבודת-האלוהים הישראלית (שם, פרק י"ח).

המקור היחידי לכרונולוגיה של מלכות חירם הם כמה קטעי כרוניקה צוריים, המובאים משמו של מנאנדרוס איש אפסוס על-ידי יוסף בן מתתיהו, ואחדים מאבות הכנסיה הקדומים חוזרים על הדברים בעקבותיו⁵. בקטעים היסטוריים אלה ניתנה רשימה של מלכי צור, זמן שלטונם ושנות חייהם, למן ימי חירם בן אביבעל ועד לייסודה של קרת-חדשת. יוסף קובע גם את תאריך ייסודו של בית-המקדש בירושלים לפי שנות המלוכה של חירם, והיא בידנו אחיזה כרונולוגית יחידה לקביעת זמן ייסודו של בית-המקדש שלא על-פי מקורות מקראיים. התאריך המקראי של תחילת בניין בית-המקדש (בשנה הרביעית בחדש זו, הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל, מל"א ו, א') מסייע בידנו להקביל ולהתאים את הנתונים הכרונולוגיים הישראליים

1. Göttingen 1950, p. 184 n. 1). אבל אפילו נניח שהסבר השם שנאמר בלשון האופייני; "ויקרא להם ארץ כבול עד היום הזה" הוא איטיולוגי, אין להטיל ספק בדיעה עצמה,

שיש בה משום מיעוט דמותו של שלמה ובוודאי לא בדאה הסופר הישראלי מלבו.

4) אתבעל נזכר בכרוניקה של מנאנדרוס ב"נגד אפיון" א, י"ח, ובקטע אחר מספרו של מנאנדרוס (קדמוניות ח', י"ג), המספר על הרעב שהיה בצור בימי מלך זה. "מלך צידונים" הוא תוארו של מלך צור בתקופה זו, והשווה את התואר "חרם מלך צדנם" שעל קערת-ההקדשה לבעל לבנון (עי' הע' 2).

5) נגד אפיון א, י"ח; קצתם של הדברים נשנים בקדמוניות ח', ה'. דברי מנאנדרוס מובאים גם אצל אבסביוס—*Chronicorum Libri* 1, 114—120 (Ed. Schöne), סינקלוס—*Ad Autoli—Chronographia*, 1, 345 (Ed. Dindorf), תיאופילוס מאנטיוכיה—*cum Lib.* III 22 (Ed. Minge), ואחרים; בשינויי נוסחאות. — על ערכם של המקורות השונים לכרוניקה של מנאנדרוס ובעיות ביקורת הנוסח עי': B. Niese, *Josephus Vol V*, *Contra Apionem*, Berlin 1889, pp. XI ff.; F. Ruhl, *Die Tyrische Königsliste des Menander von Ephesos*, *Reinisches Museum für Philologie N. F.* 48 (1898), pp. 565 ff.; F. Kugler, *Von Moses bis Paulus*, Münster 1922, pp. 172—179.

אל הנתונים הצוריים, ויכולים אנו לחשב את תאריך ראשית מלכותו של שלמה בלא זיקה לשיטות הכרונולוגיה של מלכויות יהודה וישראל. אף יש במקרא כמה נתונים שעניין בהם לבירור זמנה של מלכות חירם, בשמ"ב ה', י"א, באה ידיעה קצרה, שחירם מלך צור שלח לדויד אומנים והם בנו בית לדויד. ידיעה זו המספרת על קשרים בין דויד לחירם, מוסבה על ימי תחילת מלכותו של חירם. ידיעה אחרת מסוף ימי מלכותו של חירם קובעת את זמן מסירת הערים בארץ כבול לחירם: "מקצה עשרים שנה אשר בנה שלמה את שני הבתים, את בית ה' ואת בית המלך" (מל"א ט', י'), היינו בשנת העשרים-וארבע למלכות שלמה.

הנתונים שעל פיהם קובעים את זמנה של מלכות חירם, הם, כאמור, הדברים שמביא יוסף בן מתתיהו ב"נגד אפיון" משמו של מנאנדרוס, ואלה עיקרי הדברים בלשונו של יוסף:

"אחרי מות אביבעל ישב חירום 6) בנו על כסא מלכותי. הוא חי חמישים ושלוש שנים, וימי מלכותו היו שלושים וארבע שנים... ולראשונה הקים מקדש הראקלס בחודש פריטאוס. הוא יצא למלחמה על אנשי עתיקה (כיתיון?) 7) אשר לא שילמו לו מס, ואחר-כך הכניע אותם ושב אל ארצו, ובימי המלך הזה היה עלם צעיר בשם עבדחמון, והוא ניצח כפעם בפעם בחידות אשר שלח שלמה מלך ירושלים... והזמן הזה עד בניין קרת-חדשת עלה בחשכונו (של מנאנדרוס) כך: לאחר מות חירום ירש את מלכותו בנו בעלעזר... ואחריו ישב על כסאו פגמליון... ובשנה השביעית למלכותו ברחח

6) השם בא במקרא בשתי צורות: חירם (לרוב בנביאים ראשונים), וחורם (לרוב בדברי הימים). בתעודות אשוריות *Hirrummu* (*Lukenbill AR 1, p. 276*), ובכתבי יוסף בן מתתיהו. *Eiρωμος*; ומסתבר מן התעתיק האכדי והיווני, שצורתו הצורית של השם חירום. חורם אינו אלא צורה דיאלקטית מקבילה לחירם. השם חירם הוא קיצור מן אחירם; חי ו-ח. הן צורות מקוצרות מן אחי ואחי, היינו מן היסוד אח בסיומות קאוזאליות שונות. השמטת האל"ף ביסוד אח שבשמות פרטיים פיניקיים וישראלים היא תופעה שכיחה למדי, כפי שמוכח מן הממצא האפיראפי: היהו במקום אחיהו (תל קסילה); חאב במקום אחאב (בית שמש); ועוד. ועי': י. קוטשר, קדם א' (תש"ב), ע' 45; ב. מיזלר, ארץ ישראל א' (תשי"א), ע' 66; ג. אביגד, ידיעות י"ז (תשי"ג), ע' 47.

7) הנוסח בכ"י לאורנטיאנוס הוא *Tituous*, ניהו תיקן *Itucaliois*, היינו אנשי עתיקה שבאפריקה הצפונית. ואילו אולברייט (שם עמ' 88) קורא *Kitaliois* דהיינו אנשי כיתיון = כתיים (שבקיפרוס).

אחותו ובנתה עיר בארץ לוב, היא קרת־חדשת. כל הזמן אשר ישב חירום על כסאו עד בניין קרת־חדשת עולה בחשבון מאה וחמישים וחמש שנים ושמונה חדשים. והנה בית המקדש בירושלים נבנה בשתיים־עשרה שנה למלכותו (של חירם). ונמצא מזמן בניינו עד בניין קרת־חדשת עברו מאה ארבעים ושלוש שנים ושמונה חדשים.

בקדמוניות ח', ג', אומר יוסף, שבית־המקדש בירושלים נבנה בשנת האחת־עשרה למלכותו של חירם בצור⁸). אף הוא מביא שם מסורת על 240 שנה שעברו מזמן ייסודה של צור ועד לבניין המקדש בירושלים. מניין זה הוא ציון סכימתי לזמן של שישה דורות, ולפיכך אין לו הסמכות של ידיעה היסטורית⁹)

כנגד זה אין להטיל ספק במהימנותם של דברי מנאנדרוס, אלא שהכרוניקה בצורה זו שהגיעה לידינו אינה נקייה משיבושים. קושי מיוחד בסתירה שבין החשבון הכולל של מאה חמישים וחמש שנים שמן חירם ועד לייסוד קרת־חדשת ובין סיכום שנות המלוכה של כל אחד מן המלכים, העולה פחות ממאה חמישים וחמש, ובנידון זה כל הנוסחאות של דברי מנאנדרוס (שוות¹⁰). אף־על־פי־כן ערך רב לרשימה זו השאובה ממקורות צוריים, ובפרט שמניין הזמן של מאה חמישים וחמש שנים שבין חירם לייסודה של קרת־חדשת, החוזר ונשנה כמה וכמה פעמים. נראה בסיס נאמן לחישובים¹¹). היסוד לחשבון הזמנים הצורי הוא תאריך ייסודה של קרת־חדשת. המסורות על זמן ייסודה של עיר זו, שמילאה תפקיד נכבד בדבריימי רומא, רווחות בספרות הקלאסית. מסורות אלו קצתן סותרות זו לזו, והמהימנות

⁸) אין למצוא הסבר המניח את הדעת להבדל שבין אחת־עשרה לשתיים־עשרה שנה. המספר הסכימתי שתיים־עשרה חשוד מעיקרו, ומסתבר שיש להעדיף את הנוסח שבקדמוניות.

⁹) אף־על־פי־כן עושים קוגלר (שם, עמ' 172) ופוגלשטיין (M. Vogelstein, *Biblical Chronology*, 1, Cincinnati 1944, p. 1) השנה שבין ייסוד צור לבניין המקדש בסיס לחישובים כרונולוגיים. את תאריך ייסודה של צור מהשבים הם, לפי נתונים קלאסיים, שנה אחת לפני חורבן טרויה!

¹⁰) פוגלשטיין (שם עמ' 22, הע' 74) אומר, שלפי הנוסחח "הנכונה" שקבע ניזוה אין כל אי־התאמה בחישובים. אפשר שהנוסח של ניזוה טוב מן האחרים, אבל קשה לומר בוודאות שהוא הנכון; שכן בכמה מקומות ב"נגד אפיון" מביא ניזוה טכסט מקובץ. שנות המלכים היחידים לפי ניזוה נבדלות מאלו של רוהל, ומאלו של קוגלר, ועי' הספרות שבהע' 5.

¹¹) עי' רוהל, שם עמ' 567.

שבהן קובעות את זמן ייסודה של העיר ברבע האחרון של המאה התשיעית לפסה"נ. לפי תימאוס, ההיסטוריון הסיקילי, נוסדה קרת-חדשת 38 שנים לפני האולימפיאדה הראשונה (776 לפסה"נ), היינו בשנת 814 (לפי Dionysius Halicarnasseus, Antiq. Rom. 1, 74). סְרוּוּיוּס קובע את זמן ייסודה שישים שנה לפני רומא (753 לפסה"נ), היינו בשנת 813 לפסה"נ (Servius, Ad Aeneam 1, 12), וכיוצא בזה כמה מקורות קלאסיים אחרים⁽¹²⁾. כנגד זה לפי פומפיוס טרוגוס נוסדה קרת-חדשת לא שישים שנה כי אם שבעים ושנים שנה לפני ייסודה של רומא, היינו בשנת 825 לפסה"נ (Iustinus, Epitome Pompei Trogi 18, 6, 9).

רוב החוקרים בדורנו, בעקבותיו של אדוארד מייאר⁽¹³⁾, מקבלים את עדותו של תימאוס וקובעים את ייסודה של קרת-חדשת בשנת 814 לפסה"נ. לפי חשבונו של א. מייאר עלה חירם על כיסא מלכותו 155 שנה⁽¹⁴⁾ קודם שנת 814, היינו בשנת 969 לפסה"נ. ומלך עד שנת 936. מקבלים אנו חשבון זה, הרי עלה חירם למלוכה, לפי רוב השיטות של הכרונולוגיה המקראית⁽¹⁵⁾, בעת אחת עם שלמה או זמן מועט לפניו; ואם כן, יש סתירה מובהקת בין עדותו של מנאנדרוס, שלפיה נבנה מקדש שלמה בשנת הששים-עשרה לחירם, לבין עדותו של המקרא שחחילת בניינו היתה בשנה הרביעית למלכות שלמה. אף אי אפשר ליישב עם כרונולוגיה צורית זו את הנאמר בשמ"ב ה', י"א, על קשריו של חירם עם דויד. אמנם אין להקדים מאורע זה עד ראשית שלטונו של דויד בירושלים, כפי שניתן להסיק ממקומו בסיפור פרשת מלכות דויד⁽¹⁶⁾; שכן אגב הסיפור על כיבוש ירושלים (שמ"ב

(12) דיון מפורט אצל קוגלר, שם, עמ' 178.

E. Meyer, *Geschichte des Altertums*, II 2², Stuttgart 1931, pp. 413

125 ff.

(14) השיירים של שמונה חדשים הבאים בסיכום שנות המלוכה של מלכי צור, מכוונים כנגד הם ימי מלכותו של פלס (Φελλης). אבל הם כבר נכללו בשנה האחרונה של המולך לפניו ובשנה הראשונה של המולך אחריו, ולפיכך אין לצרפם שנית לחשבון השנים שמן חירם ועד ייסודה של קרת-חדשת.

(15) סקירה מקיפה על השיטות השונות בכרונולוגיה המקראית מביא: E. R. Thille, *The Mysterious Numbers of The Hebrew Kings*, Chicago 1951, pp. 228–267.

לפי רוב השיטות שנות מלכותו של שלמה הן, בשינויים קטנים, משנת 970 עד 930 לפסה"נ.

(16) אמנם קיטל מייחס את בניין בית דויד לראשית מלכותו, ומיישב את דברי המקרא

ה, ו'—ח) באה הידיעה על בניין עיר דויד והמילוא (שם, שם, ט), ורק לאחריה באה בקשר ענייני הידיעה על בניין בית לדויד על-ידי חרשי חירם (שם, שם, י"א). מצד אחר אי אפשר לייחס את בניין ביתו של דויד לשנתו האחרונה ממש. מכל מקום, אין ידיעה זו סותרת את הסינכרוניסם בין שנתו השתים-עשרה של חירם (היא שנת בניין המקדש לפי מנאנדרוס) ושנתו הרביעית של שלמה (שנת בניין המקדש לפי המקרא). לסינכרוניסם זה מתאימה גם הידיעה על עשרים הערים בארץ כבול שנתן שלמה לחירם "מקצה עשרים שנה" לאחר בניין בית המקדש (מל"א ט', י'—י"א) (17).

פוגלשטיין, הקובע את שנת 932 לפסה"נ כשנת התפלגות המלוכה, ואת שנת 972 לפסה"נ כתחילת מלכותו של שלמה, מיישב את דברי המקרא עם דברי מנאנדרוס על-ידי השערה מיוחדת (18). לפי שיטתו התחיל חירם בשנת השתים-עשרה למלכותו במניין-שנים חדש, כלומר ששנתו השתים-עשרה היא גם שנתו הראשונה, וחירם מלך לא 34 אלא 46 שנים, והחל במניין-שנים חדש היא לדעתו גם השנה שבה החל שלמה בבניין מקדשו, היינו 968 לפסה"נ. השערה זו מתמיהה, ואין לה על מה שתסמוך. בדרך כלל אין חילוף מניין השנים שכיח באמצע מלכותו של מלך אלא במקום שהוא מציין תחילתה או סיומה של קורננטיות, מה שלא מצינו בשום מקור מהמקורות של דברי ימי מלכותו של חירם. אף תמוה הדבר, שמנאנדרוס, או יוספוס המביא את דבריו, משתמש בשתי שיטות-מניין (א. שלושים וארבע השנים שמלך חירם; ב. ייסוד בית המקדש בשנת השתים-עשרה לחירם), יתר על כן, לפי שיטתו של פוגלשטיין הרי חירם, שחי חמישים ושלוש שנים, החל למלוך בהיותו בן שבע. א-ת, דבר זה הוא בגדר האפשרות,

על בנייתו בידי אומנים ששלחם חירם, בכמה אופנים אלטרנאטיביים: א. המספרים של מנאנדרוס שלפיהם מחשבים את שנות מלכותו של חירם אינם מדויקים; ב. מחבר ספר שמואל ייחס לחירם ודויד מה שהיה ידוע לו על חירם ושלמה; ג. הכוונה לאביבעל אביו של חירם (R. Kittel, *Geschichte des Volkes Israel* 2⁵, Gotha 1922, p 151, n. 3). כאמור, אין להקדים את בניין בית דויד בירושלים לימי ראשית מלכותו.

(17) לדעת מונטגומרי תאריך זה פרי צירוף של מחבר ספר מלכים: שבע שנות בניין המקדש (מל"א ו', ל"ח) ועוד שלוש-עשרה שנות בניין בית המלך (שם, ז', א', וע' I. A. Montgomery, *The Book of Kings*, Edinburgh 1951, p. 204.

ואף-על-פי-כן קשה להניח שפרט חשוב כזה לא נזכר בשום מקור. בזמן האחרון ניסה רוטון¹⁹ לבסס את הכרונולוגיה המקראית של אולברייט²⁰, עם שהוא אומר שתאריך בניינו של המקדש בירושלים לפי אולברייט, היינו שנת 959 לפסה"נ. הוא גם תאריך בניינו לפי הכרונולוגיה הצורית. לדבריו יש להוסיף על תאריך ייסודה של קרת-חדשת, שהיא שנת 814 לפסה"נ, את 145 השנים שעברו מבניין בית המקדש עד ייסודה של קרת חדשת, ויצא ששנת 959 לפסה"נ היא שנת תחילתו של בניין המקדש. אבל לאמיתו של דבר מונה יוסף בן מתתיהו לא 145 שנים אלא 143 שנים ושמונה חדשים, והם בעצם רק 143 שנה¹⁴, ונמצא לפי הכרונולוגיה של א. מייאר, שעליה מסתמך רוטון, נבנה בית המקדש בשנת 957 לפסה"נ, שהיא לפי אולברייט השנה השישית למלכות שלמה. ועוד אומר רוטון, שתאריך ייסודה של קרת-חדשת לפי שיטה זו ניתן לבדיקה בקירוב על-ידי סינכרוניסמים אשוריים, והיינו שאתבעל מלך בצור, לפי חישוב זה, בשנות 887—856 לפסה"נ, ואחאב מלך ישראל, שהשתתף בקרב קרקר בשנת 853 לפסה"נ, נשא לאשה את איזבל בתו של אתבעל (מ"א ט"ז, ל"א). טענה זו אינה מבוססת; מטבע הדברים, שכל שיטה כרונולוגית הגיונית מותאמת לתאריכים הקבועים, והוא הדין לשיטתו של אדוארד מייאר, אבל אין בכך כדי להוכיח את אמיתות השיטה, ולא כל שכן שסיכום שנות המלוכה של מלכי צור למן אתבעל ועד ייסודה של קרת-חדשת אינו שווה בכל הנוסחאות של הכרונולוגיה, ואף לא ברקוני-סטרוקציות של ניזה, רהל וקוגלר²¹, בשיטות השונות של הכרונולוגיה.

M. B. Rowton, *The Date of the Founding of Solomon's Temple*, (19 BASOR 119 (1950), pp. 20—22.

20 אולברייט קובע את התפלגות המלוכה בשנת 922 לפסה"נ. לפי זה עלה שלמה למלוכה בשנת 902 לפסה"נ, ושנתו הרביעית, בה החל בבניין המקדש, היא שנת 859 לפסה"נ. W. F. Albright, *The Chronology of the Divided Kingdom of Israel*, "ועי" BASOR 100 (1945), pp. 17 ff.

21 הזמן שבין תחילת מלכותו של אתבעל לבין ייסוד קרת-חדשת הוא לפי כ"י לאור-נטיאנוס של "נגד אפיון" 54 שנים; לפי אבסביוס 76 שנים; לפי סינקלוס 72 שנים; ולפי תיאופילוס 55 שנים. לפי הרקונסטרוקציה של ניזה 74 שנים; ולפי זו של רהל 65 שנים; ולפי קוגלר 72 שנים. ועיין אצל ניזה בחילופי הנוסחאות ובמבוא עמ' XI ואילך; רהל שם, עמ' 567, 576; קוגלר שם, עמ' 176 ואילך.

לוגיה הצורית, המבוססות על רקונסטרוקציות אלו, אין הבדל השנים בין אתבעל לאחאב גדול כל-כך שאי אפשר לו לאחאב לשאת לאשה את בתו של אתבעל²²). נמצא רוטון אינו מוכיח כלום לא על תאריך ייסודה של קרת-חדשה, ולא על תאריך ייסודו של המקדש בירושלים ושנות המלוכה של שלמה.

היוצא לנו מדברינו, שאין לתאם את הנתונים הכרונולוגיים הקלאסיים והמקראיים על מלכות חירם, לפי הכרונולוגיה הצורית של אדוארד מייאר. אם נרצה לקיים שיטה זו, עלינו לדחות את המסורות המקראיות על קשרי ברית בין דויד לחירם ואת הסינכרוניסם בין שנתו הרביעית של שלמה לשנתו השתים-עשרה של חירם. כיוון שהנתונים המקראיים הם המקור ההיסטורי החשוב ביותר לתולדות מלכות חירם, חוץ לכרוניקה של מנאנדרוס, דין הוא שנקבל שיטה כרונולוגית המקיימת את דברי המקרא.

אדוארד מייאר, הקובע את תאריך ייסודה של קרת-חדשה בשנת 814 לפסה"נ, סומך בעיקר על עדותו של תימאוס, שאינה מתיישבת עם המסורת המקראית. לעומת זה נוכל לקיים את הסינכרוניסם המקראי והצורי, אם נקבל את תאריך ייסודה של קרת-חדשה לפי פומפיוס טרוגוס, היינו בשנת 825 לפסה"נ. סעד נוסף לקביעת תאריך ייסודה של קרת-חדשה בשנת 725 לפסה"נ, אנו מוצאים בסינכרוניסם אשורי-צירי מימי שלמנאסר השלישי. בתעודה שנתפרסמה בשנת 1951, נזכר Ba'li-ma-AN-zēri²³, שהוא בוודאי בעלעזר השני, מלך צור. עם יהוא מלך ישראל בין נושאי המסל שלמנאסר במסעו לדמשק ולחוף הים בשנת 841 לפסה"נ. בעלעזר, שמלך שש שנים, בא בכרוניקה של מנאנדרוס אחר אתבעל אביה של איזבל אשת אחאב. לפי הרישימה שב"נגד אפיון" בא אחריו מתן שמלך תשע שנים, ולאחר מתן בא פגמליון, ובשנתו השביעית של פגמליון (ז.א. מקץ שש שנים) נוסדה קרת-חדשה. בין סוף מלכותו של בעלעזר ובין יסוד קרת-חדשה עברו לפי זה

²² גם קוגלר, הקובע את ייסודה של קרת-חדשה, בשנת 825 לפסה"נ, ולפי זה השנים 897—865 לפסה"נ הן שנות מלכותו של אתבעל, מקיים סינכרוניסם זה, שכן אחאב נשא אשה בתחילת מלכותו, או אפילו בימי עמרי אביו, ועי' קוגלר שם, עמ' 177—179, וכן J. Hontheim, *Die Chronologie der Bücher der Könige*, Zeitschrift f. Katholische Theologie, Vol. 42 (1918), p. 713 f.

²³ F. Safar, *A Further Text of Shalmaneser III*, Sumer Vol 7 (23 (1951), p 11-12, Col, IV, 10-12.

חמש-עשרה שנה. מכאן שאם נוסדה קרת-חדשת בשנת 825 לפסה"נ, הרי ששנתו האחרונה (השישית) של בעלעזר היא שנת 840 לפסה"נ, ואת המס לשלמנאסר העלה בשנתו החמישית. סינכרוניסם זה סותר את הכרונולוגיה של א. מייאר. לפי א. מייאר עברו משנת 841 לפסה"נ עד ייסודה של קרת-חדשת (לפי חשבוננו בשנת 814 לפסה"נ) עשרים ושש שנה; ואילו לפי הסינכרוניסם הנ"ל, אפילו נניח שבעלעזר העלה את המס בראשית מלכותו, עברו מאז ועד ייסודה של קרת-חדשת לכל היותר עשרים ואחת שנה. אמנם בהוצאת ניזה של "נגד אפיון" נקבעו למתן עשרים ותשע שנות מלוכה. אבל כאן סטה ניזה שלא לצורך מן הנוסח היווני (כ"י לאורנטיאנוס), והלך בעקבות אבסביוס ותיאופילוס. גם לפי תיקון מיותר זה, תאריך ייסודה של קרת-חדשת הוא לכל המוקדם שנת 806 לפסה"נ; דבר זה אינו מתיישב בשום פנים עם הנתונים הקלאסיים והמקראיים. כן עלינו לזכור ששיטת מניין השנים בימי קדם שונה משיטתנו. כשאנו באים לחשב את רווח הזמן בין שני מאורעות, אנו מונים רק את השנה של המאורע האחד; ואילו הקדמונים, לפי נוהג הבבלים, מנו את השנים של שני המאורעות²⁴, ונמצא מאה חמישים וחמש שנים שבין מלכות חירם לייסודה של קרת-חדשת הן למעשה רק מאה חמישים וארבע שנים.

לפי נתונים אלה עלה חירם למלוכה בשנת 979/8 לפסה"נ. בית-המקדש נבנה אחת-עשרה שנה לאחר-מכן⁸, בשנת 968/7 לפסה"נ²⁵. שנה זו היא שנת ארבע למלכות שלמה, שתחילת מלכותו בשנת 971/0 לפסה"נ, והתפלגות המלוכה לאחר ארבעים שנות מלכות שלמה אירעה בשנת 931/0 לפסה"נ. ואין צורך לומר, שלא ככרונולוגיה המבוססת על רשימות האפונימים האשוריות ועל תאריכים קבועים שיסודם בחישובים מאתמטיים, כל שיטה שסוּר־דה בנתונים ספרותיים, קלאסיים ומקראיים, אין מהימנותה אלא יחסית בלבד.

(24) קוגלר שם, עמ' 174.

(25) באופן דומה מחשב קוגלר את שנות מלכותו של חירם, ואילו שנות מלכותו של שלמה הן לפי חשבוננו 971—928 לפסה"נ (שם עמ' 175); ארבעים ושלוש שנים במקום הארבעים שבמקרא. ב. מייזלר באטלס התנ"ך (תל אביב, תש"ד) קובע את שנות 981—947 לפסה"נ כשנות מלכותו של חירם בצור, ואת שנות 970—930 לפסה"נ כשנות מלכותו של שלמה בירושלים. לפי שיטתו תחילת בניין המקדש בשנת 967 לפסה"נ. גם שיטה זו אינה מונעת את כל הקשיים שבשאר השיטות, שכן לפיה נבנה המקדש בשנתו החמש-עשרה של חירם, ולא בשנתו האחת-עשרה או השתיים-עשרה.